

Den faktiska

Fritänkaren

Nr. 271 Advent 2018

Tjugosjunde årgångens första nummer.

Innehåll :

Kultursamhället – Idealismens pris	2
Ahasverus annaler, del 179: <i>Sista konserten</i>	8
Utvalda filmer	11
Ahasverus annaler, del 180: <i>Internationalisten</i>	15
Några milstenar, december 2018	17
Trivselresan, del 14: <i>Avslutning</i>	17
Det livsfarliga livet, <i>av Laila Roth</i>	19
Änglarnas misslyckande – en legend	19

Fritänkaren, som utkommit med 270 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månde, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på Wordpress:

<https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

OBS! Nytt Postgiro! - 35 86 46 – 8 (Göteborgs Skrivarsällskap)

eller Bankgiro: 6682-338254102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)

Glöm inte att ange avsändare!!

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på många år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 26.11.2018

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 292

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Kultursambället – Idealismens pris

”Mitt liv har alltid har gått i idealismens tecken. Exakt varför vet jag ej, men jag antar att jag är mera känslig än vad folk är mest, och därför – lika litet som jag själv velat göra orätt – försökt med bästa förmåga göra vad jag ansett vara rätt själv. Kunskapen om vad som är rätt är kunskapen nummer ett. Den kunskapen hör till själen och samvetet och får man inte undanhålla när man en gång har den. Det borde vara naturligt för varje människa, men ett av mänsklighetens största mysterier är väl frågan varför den bara är självklar för så ytterst få. Därför blir den i stället för ett naturligt arv en sällsynt idealism. Men idealismen är hänsynslös. Har man en gång slagit in på den vägen bär det sedan iväg med ständigt ökande fart, tills man slutligen har en känsla av att man nästan lättar från jordytan.”

– *Morbror Leif Ingmar Westerberg, våren 1957.*

*Tunga klockors dånande sång
genom tigande rymder går.
Gåtornas natt sin välvning slår
över tonernas sökaregång.*

*Malmen, som ropar och kvider
i jättelikt ve, ger stämman och tal
åt seklernas tunga kval
inför gåtan för alla tider,
som ingen gav tydning och svar.*

*Stilla, stumma drogo
tysta vänner ur kretsen bort
– livets färger, som logo
underbart, gåtfullt, men kort
blektes, slocknade, dogo.*

*Över värv, som de ryktat
över glädje, vänskap och sång,
mödor och ve som flyktat
natten föll, tung och lång,
natten, som drömmarna lyktat.
Och ur dunklet, som tigande
överskyggar och famnar allt,
lyfter sig, ödsligt stigande,
vissheten, obevekligt och kallt.*

*Ödeshavens
väldiga flödens
djupa oändlighet tungt oss når:
Är det väl gravens,
är det väl dödens
verklighet blott, som till sist består?*

*Ju högre vi fatta livet,
ju längre in vi blicka
i dess djupögda hemlighet,
dess vidare öppna sig dolda djup
av mening, av under, av ande,
av skönhet och danande kraft.*

*I bävan förnimmer min själ
hur fjärran, där tanken svindlar trött,
de tändas, stora och stilla,
evighetens stjärnor.*

*En hög melodi förklingar:
Men, en gång ur skapandets vånda född,
den lever alltjämt i det dolda
sitt oförstörbara liv
och väntar blott handen och rösten,
som kommer den åter att stiga
med än större och rikare klang.*

*Skulle de melodier,
som den Evige själv har spelat,
själars hemlighetsfulla liv,
väl vara förgängligare?
Skulle den djupaste längtan
som brände i bävan min själ,
skulle den dömts att slockna
i Intets isiga natt?*

*Nej, ringen klockor och slungen
en jublande sång i rymden ut,
mot vidder förutan gräns och slut
mitt hjärtas förvissning sjungen.*

*Oändlige i höjden!
Du Livets evige Herre!
Den själ, Du mig gav, är en låga
– väl svag och skälvande
för vädrens fläktar –
men en låga dock av Din egen eld.
Döden, din tjänare,
släcker den ej,
men bär den i varsamma händer
genom oändliga djup
att förenas med sitt Ursprung.*

*Så sökom ej våra döda
i förgängelsens boning, i mörker och mull,
men i klarhet och glans, när skyarna glöda
i rymd, som skälver av sånger full.*

Texten är en minnesfestkantat av August Lindh, vilken tonsatts av Tobias Wilhelmi 1938 för manskör, orkester, tenor och baryton, som framförs varje år av Göteborgs PB-kör, vanligen i Vasakyrkan som en högtidlig Requiemmässa tillsammans med andra kör- och orkesterverk, som Wagners Pilgrimskör ur "Tannhäuser", Glucks "De saligas ängder" ur "Orfeus", (det brukade vara Händels "Ombra mai fu"), Schuberts Sanctus och några psalmer, men det är kantaten som är höjdpunkten och avslutningen. Den har alltid varit omdiskuterad, och det har alltid funnits de som velat vara utan den. En av dem som envist pläderade för dess skrotning som ett pekoral var min framlidne vän och lärare Gunnar Andréasson, själv lärjunge till doktor Anny Halfen (i förra numret) och en envis opposent mot ordens regissör och körens vice ordförande, den

mångkunnige Bengt Nordström. I Stockholm har man i sällskapet valt att vara utan den och sjunger i stället Cherubinis Requiem, som må vara en kvalitativt bättre komposition men inte lika effektiv, då den helt saknar den romantiska innerlighet som besjalar Tobias Wilhelmis komposition, som träffsäkert funnit den rätta tonen i den dikten för att kunna göra den rättvisa.

Gunnar Andréasson nämndes i parentationen jämte andra gamla vänner som gått bort under året, som Jan-Eric Ring, en sångarbroder från tiden i Akademiska Kören, och Holger Freiholz, som gick bort alldeles för tidigt utan att ha slarvat. En som dock inte nämndes var Thomas Rosendal, en utomordentlig musiker som var med i kören i ett femtal år som den idealiska ackompanjatören och pianisten, som tyvärr rökte alldeles för mycket. Han råkade ut för en obotlig hjärnsjukdom som långsamt åt upp hjärnan för honom, vilket han var mycket medveten om och lämnade kören innan sjukdomen inkräktat på hans musik, och gjorde det då med ett vemodigt men innerligt och uppriktigt leende, accepterande sitt öde som vändandet av ett notblad.

En annan musiker dök upp till vår minnesfestkantat men utanför programmet. Det var en legendarisk jazzmusiker som var på rymmen från torken. Han har brukat rymma därifrån för att hänge sig åt nya perioder, men han är lika glad för det. När han är på rymmen klarar han sig utan pengar och utan bostad och säger glatt att det går alldeles utmärkt. Han är som fyllo i Joseph Roths sista roman från 1939, "Legenden om den helige drinkaren": Han klarar sig helt magiskt utan bekymmer som genom en skyddsängels beskyddande magi.

Det finns många sådana musiker. Tänk på alla gatumusikanter utan bostad. Egentligen är alla musiker som gatumusikanter: de lever bara för att göra musik medan det får gå som det går, och vanligen går det inte utan dikesdjupdykningar.

Det är tyvärr inte alltför ovanligt att musiker kommer på dekis. Procenthalten som blir socialfall är ett tabubelagt område, då samhället är så kulturfientligt som det är i bristen på förståelse för vikten av kultur. En ung lovande kompositör som hörde sig för hur han skulle kunna utveckla och utbilda sig som sådan fick beskedet från Musikhögskolan att han kunde vänta sig att få bli ett socialfall.

Tyvärr är Göteborgs katolska kyrka ett skolexempel på kulturmisshandel. Organist där från dess invigning 1939 till det Andra Vatikankonciliet var tjecken Frans Zak, som även var musikdirektör för Stadsteaterns musik. Han brukade använda mässor av Schubert, Bruckner och Gruber till högtiderna, men det Andra Vatikankonciliet sanktionerade skrotningen av latinet som gudstjänstspråk, den katolska kyrkans modersmål, och det var ju inget fel i att börja använda folkspråk i gudstjänsterna, men att ta bort latinet från musiken helt och hållet ödelade musiken. Frans Zak fick direktivet att sluta använda sina romantiska gamla mässor, och då rök både orkester och kör och han själv i en hjärtattack som resultat av upprördheten över kulturskändningen, som det har berättats. 15 år senare försökte en annan organist återupprätta latinet i musiken, som inte använts i gudstjänsten där på 14 år, för musikens skull, varpå han blev avskedad och utkastad. Frans Zaks kyrkoherde hade dessutom bidragit till kulturskändningen i kyrkan med att kalka över en stor del av kyrkans fresker, som förblivit vitkalkade sedan dess. Kyrkoherden som avskedade en organist, som spelade på gudstjänster på sju olika språk för 800 i månaden, slutade själv ett halvår senare som präst, fastnade för kjoityg och bytte namn – det blev den kyrkans historias största skandal. Organisten fortsatte som organist i judiska församlingen, där han efter fem år slutade självmant när en ny rabbin ville ha bort orgelmusiken ur gudstjänsten. Men allt detta har vi tidigare berättat om i Fritänkaren.

Ett annat kapitel är arkitekturen. Den kulturskändningen drabbade i stort sett alla städer i hela Sverige men främst Göteborg och Stockholm. I huvudstaden revs i stort sett hela centrum för att bereda plats för skyskrapor och Sergels Torg, kallat Plattan, som därefter blivit landets kriminella huvudskådeplats för främst droghandel – Olof Palme sköts i närheten. Göteborg dominerades på 50-talet av ett stort antal stadsdelar med enbart trähusbebyggelse, såsom Olskroken, Masthugget, Annedal, Haga och Landala, stadsdelar lika pittoreska som Stockholms Söder, som alla jämnades med marken för att ersättas med bruna eller gråa höghusbetonglådor. Först i vårt årtionde 50 år för sent har det startats ett Europaomfattande arkitektuppror mot denna förfulning, sterilisering och dehumanisering av framför allt storstäderna. Det värsta

arkitektoniska nidingsdådet var rivningen av Arkaden 1972, stadens enda privatägda gata, med Nordens främsta musikaffär Waidele och med ett av stadens stoltaste byggnadsverk med två torn, som ersattes med en inbyggd betonggalleria. Även hela Västra Nordstaden revs för att ersättas med moderna kontorsbyggnader och överbyggda gågator, där man även kan vistas under tak nattetid på gatan, vilket resulterat i att även denna stadsdel blivit ett berömt kriminellt forum med rykte över hela Europa. Det verkade som om de kommunala och politiska myndigheterna agerade som de gjorde som om Sverige, bara för att det skonats av det andra världskriget, bara därför som en sorts bestraffning måste få alla sina städer förstörda ändå.

*En svunnen vy från gamla Masthugget,
Klamparegatan innan hela den miljön förintades.*

I det längsta försökte man få de stadsterroriserande byggnadsherrarna med korrupta kommunalpampar bakom ryggen att åtminstone skona den unika stadsdelen Haga med dess låga trähusbebyggelse av ytterst pittoresk karaktär över hela stadsdelen, och man lyckades så långt, att ett antal hus faktiskt slogs vakt om av länsantikvarien med uttryckliga anslag som "Kulturminnen" varmed de skyltades. Ändå revs även många av dessa hus.

Ett annat exempel på skövling var uppgivandet av Virhamn i svensk-Finland genom den egna familjen. Det var inte bara det idealiska sommarstället för rekreation och kraftåterhämtning

utan därtill ett kulturhem som berikats genom 93 år i familjens ägo av minnen och samlingar, som den övriga familjen likviderade för pengar. Ofta är det i de bästa familjer som de värsta saker händer. Varför skulle den egna familjen vara bättre än alla andra? Ofta är det dock vad de flesta familjer inbillar sig vara.

Man erinrar sig Churchills ord, när han under andra världskrigets svåraste skede anmodades skrota kulturunderstöd på grund av deras kostsamhet, då kriget var så dyrt och behövde prioriteras. Han genmälde: "Vad har vi då att slåss för?" och vägrade kulturnedskärningarna – och vann kriget.

Kort sagt, kultur, som väl närmast koncentrerat kan definieras som andlig odling, är det enda som ger bestående liv och mening åt en civilisation.

Tänk vilken turistattraktion det gamla Masthugget hade varit idag, om det lämnats i fred med sin utomordentligt idylliska miljö med de små gatorna och husen över bergknallarna och de branta backarna! I stället revs allting helt sonika ned för att ersättas med stereotypa betongbunkrar i sex våningar som alla såg exakt likadana ut – det är hopplöst att hitta i denna stadsdel sedan dess, då alla hus är likadana.

Och nu vill man repetera rivningsraseriet från 60-80-talet med att gräva upp halva staden för att bygga Västlänken och skyskrapor och överlämna staden åt ett 15-årigt kaos av förstörelse.

Här har vi bara tagit fram några exempel ur högen på kulturfientlighetens resultat. Några av de värsta återstår.

Enligt det senaste beskedet från ett bokförlag är det följande som gäller: För att få en bok publicerad måste man först själv bekosta en utgivning. Det är i princip den enda möjligheten till litterär publicering över huvud taget idag. Men det är inte allt. Sedan måste man själv ombesörja marknadsföringen. Om då den bok du utgivit på eget förlag för egna kostnader visar sig sälja bra, så kan något etablerat förlag eventuellt bli intresserat. Men det är förlagens huvudprincip: om säljbarheten inte är garanterad i förväg kan det inte bli tal om någon publicering i bokform.

Hur många poeter och romanförfattare har råd eller möjlighet att ägna sig åt marknadsföring? Om de gör det måste det ju ta kål på både inspiration och produktivitet. Erfarenheten säger, att om författaren blir bra på försäljning och marknadsföring försvinner hans musa, medan om inspirationen och produktiviteten håller i sig blir det knappast någon försäljning av. Kort sagt, det lönar sig inte i vilket fall.

Under alla de år jag klappat på stängda dörrar hos förlag som litterär tiggare har aldrig någon öppnat dörren, och kontakten, när den har förekommit, har alltid varit ensidig från författarens sida. Aldrig har något förlag tagit kontakt med författaren. Svar på brev, som inte längre förekommit i detta sekel, var dessförinnan alltid negativa och avskräckande.

Enda utvägen och möjligheten för kreativ kultur att överleva med bibehållen självständighet har alltså visat sig vara att begränsa sig inom ett magert och resignerat eremitliv i underjorden, där man åtminstone kunde få vara i fred. Ett experiment genomfördes förra året med att publicera ett kvalitativt diktverk utomlands på engelska. Vad hände? Det kostade skjortan, tjugo års sparade fonder gick till kostnaderna, medan förlaget inte ens kunde bjuda på marknadsföring, förlusterna blev överväldigande, men de räknades inte som förluster. Skatteverket och Pensionsmyndigheten såg bara vinsten av de slaktade fonderna, krävde 18,000 i restskatt, medan Pensionsmyndigheten sänkte pensionen med 20%, resulterande i massiv byråkratisk pappersexercis. För att man tröttnade på svenska förlags totala likgiltighet och gav ut ett diktverk på egen hand blev man alltså straffad.

Men man har ju blivit bestraffad tidigare. 1981 genomfördes en skönstaxering av en individ för att han konsekvent levte under existensminimum under alla år med det argumentet, att så litet kunde man inte leva på. Ändå hade han överlevt och straffades för att han levte så billigt – fastän han fick rätt efter många år i Regeringsrätten måste han ändå betala en restskatt för att han bekräftats i taxeringsdomstolen att ha levte under existensminimum.

I Sverige blir man alltså bestraffad för att man alls tjänar pengar, hur litet det än är, och är man då en självständig kreativ kulturidkare måste det bli extremt litet om man alls skall kunna överleva som sådan. Med ett sådant kapitalistiskt inskränkt bestraffningssystem även för ideell verksamhet – jag känner flera konstnärer som blev straffbeskattade för att de fick ett skattefritt

konstnärstipendium – måste man ju tillgodogöra sig en viss skräck i det här landet för att alls tjäna pengar. Alltså har jag aldrig tjänat mera än för att åtminstone kunna överleva. Och är man då hänvisad till endast två möjligheter: osynligt ensligt och magert liv i ett slags underjordisk kronisk och resignerad exil, eller självmord.

Som jämförelse kan man åberopa hur kulturarbetare har det i Tyskland, där en sådan i genomsnitt har tio gånger högre kulturbidrag än en lika kvalificerad i Sverige. I Tyskland är det första en politiker talar om kultur. I Sverige är det sista en politiker talar om kultur.

Kina företer ett helt annat sätt att bekämpa kulturen. Det var ju främst den Mao ville utrota genom sin tioåriga kulturrevolution från 1966 till sin död, vilket han nästan lyckades med och vilket alla världens socialistiska samhällen med entusiasm tog efter i upphöjelsen av honom till profet och beundransvärd idol, fastän han rent statistiskt var historiens värsta massmördare med sin närmaste föregångare Stalin som nummer två, men idag är metodiken annorlunda.

En dokumentärfilm från 2014 berättar om Kinas organindustri. Mot slutet av 90-talet idkade omkring 70 miljoner kineser ett filosofiskt meditationssystem benämnt Falun Gong. Det var en sorts universalism i nära anslutning till Tao (Lao-Tse) och koncentrerade sig främst på inre harmoni, medmänsklighet, medkänsla, medlidande, fred och annat sådant – i princip ingenting annat än det kristna kärleksbudskapet. Av någon anledning började det regerande kinesiska kommunistpartiet betrakta denna meditationsrörelse som ett hot – dess ideologi passade ju inte in i kommunismens ideologiska ateism och materialism, där all andlighet är förbjuden. Så regimen började systematiskt förfölja rörelsen, den brännmärktes som en kult av ondo, dess praktiserare frihetsberövades och sattes i fängelse eller på mentalsjukhus för att i bästa fall sluta i koncentrationsläger, och från 2006 började det sippra ut information om hur lätt det var i Kina att snabbt få en organtransplantation. Överallt i världen annars får man vänta i veckor eller månader om inte år på nya njurar, ny lever eller nytt hjärta, men i Kina kunde det ordnas nästan direkt. Ändå var donatorerna där inte mera allmänna än i resten av världen, och organen som transplanterades var färska och levande – de kom alltså från levande personer.

Filmen heter "Human Harvest", och det är vad den handlar om. Icke önskvärda personer omhändertaras och isoleras för utnyttjande av deras livsviktiga organ för politiskt korrekta människor som behöver nya organ. Det är inte bara Falun Gong-utövare. Det är även minoriteter som tibetaner och uigurer från Öst-Turkestan – Kina har ju ända sedan ockupationen av dessa länder 1950 metodiskt och systematiskt arbetat för att ersätta deras befolkningar med Han-kineser. Organindustrin kan ses som ett led i denna utveckling.

När detta blev känt i västvärlden tog nästan samtliga länder genast avstånd från verksamheten och förbjöd sina medborgare att resa till Kina för att köpa sig en effektiv organtransplantation. Ändå har verksamheten fortsatt i Kina. Enligt den senaste statistiken genomförs mellan sextio och hundra tusen organtransplantationer årligen. När man betänker att en patient som blir av med sin lever, sitt hjärta eller sina njurar knappast kan överleva detta blir statistiken hårresande. När man dessutom betänker, att i princip endast en organtransplantation av tio lyckas, så att det behövs upp till tio kroppar för att organet skall fungera i en främmande kropp, tiofaldigas statistiken.

Vanligen är sjukhusen där dessa operationer äger rum kombinerade sjukhus och koncentrationsläger, där koncentrationslägret är i källaren medan sjukhuset utåt sett bara är ett oklanderligt sjukhus. Naturligtvis förnekas hela verksamheten officiellt av staten och alla myndigheter, då det ju är en så lönsam marknad och industri, som en mänsklig köttkvarn. Samtidigt är en miljon uigurer (den muslimska inhemska befolkningen i Öst-Turkestan, kallat av Kina "Sinkiang", "den nya provinsen",) internerade i koncentrationsläger i väntan på skörd av deras organ.

Man erinrar sig filmen "Alien 2" där alienmonstren samlar på levande människokroppar för att utnyttja dem som värdar för sina yngel, enligt samma princip som praktiseras av parasitsteklar.

Här är alltså andligt inriktade människor som aktivt vill praktisera meditation, filosofi och människokärlek reducerade till materiella kroppsresurser för skördandet av livsviktiga organ. Mänsklig idealism straffas med så djup förnedring som möjligt för att leda till döden i fullständig obemärkthet – alla dessa utnyttjade och förbrukade kroppar bara försvinner.

Det var en grå och kulen och dyster novemberafton i London. Staden kunde inte bli dimmigare. Man ville bara gå hem och dra något gammalt över sig med en varmvattenflaska under filten för att slippa frysa, vilket man ständigt gjorde annars, inte för att det var kallt utan för att det var så djävulskt fuktigt. Man ville inte göra någonting.

En bekant som jag då stod i kontakt med gav mig då ett tips och menade att det var något som borde tilltala mig och som jag inte borde missa. Det var en välgörenhetskonsert i Guildhall, och han menade att det var ett enastående tillfälle. Vad det var han menade med det kunde jag inte begripa. Bara för att blidka honom och undvika att göra honom stött gick jag till den där konserten, och det var ett antal uppträdande, men publiken verkade helt ointresserad. De gick omkring i foyern och drack te och pratade strunt medan de stackars solisterna verkade få spela för döva öron. Det var en social tillställning och inte något musikaliskt evenemang.

Men så hörde jag något annat. En ny pianist hade inlett sitt program, och plötsligt var det levande musik som hördes. Av någon anledning fylldes mina ögon genast av tårar, och som detta var så extremt ovanligt måste jag stanna upp och tänka: Vad kunde det bero på? Vad var det med denna musik, melodisk och enkel men tekniskt avancerad och fullkomligt kristallklar men så oändligt känslig, och det var det jag kom fram till att hade framkallat mina tårar. En känslig sträng hade berörts av en musiker som var bara känslighet.

Nyfiken gick jag förbi den tedrickande mängden för att skärskåda solisten. Det var en spenslig och anspråkslös man som egentligen inte gjorde något väsen av sig, inga åbakande rörelser, ingen demonstrativ akrobatik, inga åthävor alls utan hela hans väsen koncentrerande sig till fingrarna, som åstadkom den känsligaste och sprödaste musik jag någonsin hört, som om han sjöng med och genom sina fingrar. Intresserad gick jag längre fram för att komma honom närmare.

Det var svårt att få ett grepp om hela bilden av honom, då hans musik framställde ett väsen som var ytterst mångfacetterat och komplicerat. Det var lika mycket lidande som känslighet, lika mycket melankoli som outhärdlig smärta, lika mycket poesi och skönhet som en sorts andligt martyrskap, det var ren andlighet alltsammans – men så plötsligt avbröt han sig. Han fick en hostattack som visade sig vara svårartad. Då förstod jag plötsligt till min utomordentliga häpnad vem han var. Jag hade aldrig sett honom tidigare, bara hört talas om honom, hans rykte var ju sedan gammalt världsbekant framför allt i Paris, där han hörde hemma, men jag förstod att han nu uppträdde i London med allt vad som pågick där i Paris med nya revolutioner och politiska omvälvningar som ingen visste vad de skulle leda till annat än ett nytt kulturellt missfall för hela staden med kanske årtal av otrygghet och kaos. Jag visste inte hur rätt jag hade.

Jag stannade kvar över hela konserten och väntade tålmodigt på ett tillfälle att få träffa honom privat. Det visade sig, när han bett alla att lämna rummet han tog igen sig i efter konserten utom sin läkare, som undersökte honom som jag tyckte med en faderlig ömhet – tydligen kände han sin patient. Jag lyckades få assistera honom, även jag hade fått tjänstgöra som inryckande vårdare och läkare vid ett antal tillfällen i nödfall, och tydligen hjälpte min assistans både läkaren och patienten, så att jag fick stanna kvar. När läkaren var klar bad han mig enkom att stanna kvar hos patienten medan han själv måste ta hand om ett annat fall – en dam hade svimmat under konserten och dessutom fått ett hysteriskt anfall, som visade sig vara svårläkt och behövde mer än bara en undersökning. Så jag stannade hos den alltjämt unge mörke och ytterst plågade mannen.

”Jag visste inte att det var så illa,” försökte jag öppna konversationen.

”Det går över. Det går alltid över. Det låter alltid värre än vad det är. Jag har vant mig med åren. Det är faktiskt ingenting mot allt det andra jag lider av.”

Det var en öppning, som jag tog fasta på. ”Vad kan det vara? Kan jag hjälpa er med saken?”

Han granskade mig forskande. ”Ni är inte fransman och inte engelsman heller. Jag kan inte gissa er nationalitet.”

”Glöm min nationalitet. Jag har ingen.”

”Jag önskar att jag inte heller hade någon, men tyvärr är jag född med två, och jag vet inte vilken som är värre. Båda är överväldigande förpliktande, men mitt hjärta tillhör bara den ena, som det aldrig mera kan nå. Om ni kunde befria mitt hemland kunde ni kanske hjälpa mig, men jag är rädd att det ligger långt bortom möjligheternas gränser, om det gör det alls.”

”Ingenting är omöjligt, inte minst politiskt, även om det kan synas som det mest omöjliga området att bearbeta. Lyckades inte franska revolutionen? Lyckades man inte störta Europas starkaste konungamakt?”

”Men vad kom i stället? Skräckvälde och Napoleon. Löste det problemet? I stället för Europas starkaste konungamakt blev det ett imperium och krig i all oändlighet. Och ironiskt nog så blev Napoleons enda positiva krigiska initiativ hans fall och undergång.”

”Ni menar fälttåget mot Ryssland?”

”Han ville verkligen störta den ryska kejsarmakten. Han ville befria Polen. Det var Marie Walewska och hans kärlek till henne och hennes övertalning att försöka få honom att frälsa Polen som fick honom att försöka störta världens största och värsta politiska jätte över ända. Och det blev hans tragedi och fall. Det var hans enda riktigt lyckliga kärlek och därför också hans mest tragiska. De fick en son, som väl kommer att göra karriär i Frankrike när han inte kan göra det i Polen, men som alltid kommer att vittna om deras lyckliga men tragiska kärlek. De fick inte varandra, Polen blev inte befriat, och Napoleon gick under med hela sitt imperium. Och nu börjar de om igen. Nu vill en ny Napoleon starta ett nytt napoleoniskt kejsarvälde i Frankrike. Men det blir efter min tid.”

”Är det så illa?” Det var en dum fråga.

”Ni var väl med på konserten. Jag borde aldrig ha ställt upp, men engelsmännen är så hyggliga, och det är svårt att säga nej till dem. Det brukar aldrig hända att jag får avbryta mig mitt i bara för att klara av ett anfall, men nu hörde hela London hur illa det var ställt. Det blir väl inte så länge till. Det blir värre för varje gång, tills jag som Molière slutar i en enda stor blodstörtning.” Han log. ”Förlåt mig. Jag försöker skämta.”

Jag ställde en ny dum fråga. ”Kunde inte George Sand hjälpa er?”

Han log igen. ”Försöker ni vara rolig? Hon dyrkade mig verkligen till att börja med och gjorde verkligen allt för att underlätta mitt liv och hjälpa mig, men hon ville bara ha mig för sig själv. Hon ville vårda ihjäl mig. Med tiden kunde det bara leda till motsatsen till vad som var avsikten. Jag behövde inte inlindas i bomull. Allt jag ville var att få arbeta med min musik och vidareutveckla den, och till slut blev hon rena bromsen. Känner ni till min musik?”

”Jag har faktiskt studerat den ingående.”

”Då märker ni kanske en viss skillnad mellan min produktion innan hon tog hand om mig och efter. När vi träffades hade jag fullbordat mina 24 etyder opus 10 och 25 med revolutionsetyden och den 23-e som några höjdpunkter av vad jag kunde åstadkomma med pianot, och sedan tog hon mig till Mallorca. Där blev det preludier, små nätta bagateller allesammans, anpassade efter kvinnohänder och kvinnotycke – de komponerades för henne, och inte ett enda av de styckena går utanför ramen för kvinnlig lättsmälthet. I det sista försökte jag återgå till min egen maskulinitet, men det blev det sämsta av dem. När man sammanlever med en kvinna måste man alltid anpassa sig efter henne, ta hänsyn till henne, böja sig för henne och visa idel mjukhet och eftergivenhet intill självförnekelse eller åtminstone förnekelse och undertryckande av ens maskulinitet – Beethoven sammanlevde aldrig med en kvinna, hans musik är därför bara maskulint självsvåld som kan bli hur hänsynslöst och hårt som helst, och det är hans enda begränsning utom hans dövhet. Men han åstadkom musikens största storverk, och ingen har brutit större och bättre vägar ut i musikens möjligheter än han. Svårigheten är att finna balansen mellan det maskulina och det kvinnliga, och det tror jag bara går om man visserligen håller ständig kontakt med den kvinna som man älskar men inte låter henne ta över dig. Om en kvinna tar över dig, i synnerhet om du är en skapande konstnär, är du förlorad och kan du bara dö i både kroppen och själen.”

”Vad säger doktorn? Ni är väl ändå inte döende ännu?”

”Han ger mig ett år kvar att leva. Det är lika bra det. Mendelssohn har gått före mig, samtidens störste, mest lysande, mest begåvade och mest skickliga och banbrytande tonsättare,

som bara blev 38 år med fyra barn och världens största konstnärliga framgångar inom musiken någonsin, hur orättvist som helst i beaktande av vad han åstadkom, och jag blir nog inte mycket äldre.”

”Ni får inte ge upp.”

”Det handlar inte om att ge upp. Det handlar om att lyda sitt öde. Se på Schubert. Han kallades bort innan han var fullt 32 efter att ändå ha frambringat tidernas rikaste musikskatt av sköna melodier. Vincenzo Bellini blev bara 31 och Pergolesi 25. Den gudarna älskar dör ung, sade Schiller och fick själv nöjet att få dö ung. Hans strålgans kan aldrig avmattas, inte heller Mendelssohns och Schuberts, för att inte tala om Mozarts. Om jag hamnar i samma kategori slutar jag ändå i världens bästa sällskap. Men tillåt mig att byta ämne. Om ni studerat min musik måste ni vara något av en pianist själv?”

Jag svalde. ”Ärligt talat, jag var aldrig intresserad innan jag hörde er musik. När jag först hörde några valser av er väcktes mitt intresse, och jag tog reda på allt man kunde om er. Då tänkte jag: Den om någon skulle kunna undervisa mig i musik. Men vad är er hemlighet? Ni måste ha någon personlig kunskap om musikens innersta väsen för att kunna gestalta den så som ni gör.”

”Vad menar ni?”

”Fastän ni inte verkar ens snudda vid tangenterna får ni varje ton att gå kristallklart fram ända in i foyern. Er teknik är fulländad, men den blir betydelslös mot er uttrycksfullhet.”

”Där har ni tricket. Rör vid tangenterna så lätt som möjligt men utan att tonen går förlorad. Tricket är att man aldrig kan gå ner tillräckligt mycket i både tempo och styrka. Man kan alltid gå ytterligare ner i pianissimo, och det har med musikens innersta väsen att göra. När man musicerar, och det spelar ingen roll med vilket instrument, måste man engagera sig och låta sig bli besatt av musiken, annars är det ingen musik, men då måste följden bli att man ohjälpligt måste öka i både styrka och tempo. Sådan är musikens innersta natur. Därför finns det alltid marginaler kvar för att minska både tempo och styrka. Däri ligger kontrollen. Visserligen kan man binda sig vid ett fast metronomiskt tempo, som Beethoven alltid gjorde, men då förlorar musiken sin andlighet. Det är rubatot som ger känsligheten och andligheten. Spela så rätt och perfekt du vill, men var aldrig rädd för att tveka, att pausera, att minska i tempo och volym och att gå tillbaka i trycket. Det finns alltid marginaler kvar. Jag tror det är den hemligheten ni är ute efter, men det är ingen hemlighet. Det är bara naturligt.” Han blundade och verkade trött, och det var inte så konstigt.

”Tack, min vän. Det var välgörande att få tala med er. Nu måste jag få vila, och jag tror att min läkare är på väg tillbaka efter att ha återkallat den där hysteriska svimmande damen till livet. Jag tror inte att det var min musik som bragte henne på fall. Snarare tror jag att hon åt för många bakelser – det brukar de göra på mina konserter.”

Han log igen och slöt ögonen på nytt. Just då kom läkaren in igen. Han kastade ett oroligt öga på mig och frågade: ”Hur är det med honom?”

”Det är lugnt,” sade jag. ”Han vilar.”

”Han borde aldrig ha ställt upp för denna konsert. Han var alldeles för sjuk, och ingenting har överansträngt honom mera under hans korta liv än allt detta psykiskt övermänskliga konserterande. Franz Liszt tål det med sin robusta överlägsenhet som hänsynslöst reducerar all känslighet till obetydlighet, men Chopin är alldeles för känslig, alldeles för spröd och alldeles för sentimental.”

Och han tittade medlidsamt på sin patient, som fortfarande vilade med slutna ögon men tycktes tillfälligt ha fått frid. Jag lämnade dem tillsammans.

Det var den 16 november 1848. Han dog elva månader senare men spelade aldrig mera offentligt – doktors order.

Några utvalda filmer

Jacques Demys "Flickorna i Rochefort" 1967 handlar om två systrar i denna lilla flottbas och hamnstad som råkar ut för allt möjligt i samband med en lokal festival, till vilken det kommer en hel karavan av dansare och artister. Redan filmens inledning är kongenial. Den följer med karavanen på dess väg och måste stanna vid en färja för att korsa floden. För att komma ombord på färjan måste naturligtvis alla stiga av och sträcka på benen – och brister omedelbart samtliga ut i spontant kvalificerad dans. Musiken är Michel Legrands, några år innan hade

Jacques Demy vunnit guldpalmen i Cannes för "Paraplyerna i Cherbourg", en film som sjöngs alltigenom (också till Michel Legrands musik) men utan dans, medan här det är både dans och musik från början till slut i ett hejdlöst medryckande tempo och ständigt av högsta kvalitet. Gene Kelly kommer av en händelse till stan och deltar i dansandet och sjungandet av hjärtans lust. De båda unga damerna, Cathérine Deneuve och Françoise Dorléac, råkar även i verkligheten var tvillingsystrar, här undervisar Catherine små barn i balett medan Françoise är musiklektörinna och kompositör med en pianokonsert på gång, som spelar en väsentlig roll i handlingen. Deras mor är Danielle Darrieux, och även hon blir inblandad i filmens åtskilliga kärleksintriger. Sammanlagt tre par finner varandra och det sista med ett nödrop. Det ingår även en mordintrig, innan mordet har ägt rum kan ingen ana att den blivande mördaren skulle kunna tänka på något sådant, men handlingen är konsekvent logisk och spirituellt, intelligent med en ständigt virtuos dialog, så detta är en film som bör ses flera gånger – man kan omöjligt få klart för sig alla intrigtrådarna första gången. Men framför allt är det en sprudlande musik- och dansfilm och som sådan så nära en idealisk film man kan komma.

En annan dynamisk musik- och dansfilm är "Across the Universe" från 2007 med enbart musik av the Beatles. Även denna är sprudlande och nästan överväldigande action-betonad hela vägen, det är en barock fantasmagori i musik, dans och hippienostalgi, ty allt tilldrar sig på 60-talet. En varvsarbetare i Liverpool bestämmer sig efter en olycklig kärlek för att lämna allt och uppsöka sin far i Amerika, och där kommer han i kontakt med hela 60-talsproblematiken där med ständigt demonstrationskaos, Vietnamkomplexet, pop- och rockmusiken och flower power, han hamnar i New York i en cirkus av oavlätligt festande, och därmed blir filmen ganska tröttsam med sitt hårt uppskruvade tempo, det ständiga gapandet och skrikandet inte minst från rockesträderna, de ständigt skrällande elgitarrerna, så att det riskerar att bli mera oväsen än musik genom hela filmen, som dock bärs fram och räddas av Beatleslåtarna med deras personliga lyrik. Tyvärr lider filmen som de flesta moderna filmer av att man inte hör vad skådespelarna säger för att de sluddrar så och saknar all artikulation, men dialogen är inte särskilt intelligent ändå, det är omöjligt att missa något av handlingen, och sångtexterna är ändå tillräckligt tydliga i musiken. De mest virtuosa ingredienserna är dock dansnumren, och där förekommer till och med Salma Hayek som ett antal dansande sjuksköterskor, när en hemvändande från Vietnam skriker efter droger. Storyn är bra, finalen är underbar, så visst är det en sevärd film trots dess genomgående ytlighet, och den kan ses som ett hopkok av inspirationer från filmer som Milos Formans "Hair" (som denna film kan ses som en uppdatering och modernisering av), "Apocalypse Now", Monty Python och Catherine Bigelow.

En annan intressant musikfilm handlar om en blind pianist spelad av Dana Andrews i "Night Song" från 1947. Dana Andrews spelar på en nattklubb där han upptäcks av den vackra Merle Oberon, som råkar vara en stormrik sponsor, och hon åtar sig fallet att försöka hjälpa fram den blinda pianisten och till och med skaffa honom tillbaka hans syn. Genom hennes inspiration lyckas han ta sig samman till att fullborda en påbörjad pianokonsert, som avbröts av hans blindhet, men den som väsentligt bidrar till filmens behållning är Hoagy Carmichael, som den blinde lever med och som tar hand om honom – även han spelar på nattklubben och får framföra ett briljant eget nummer i typisk Carmichaelstil. Pianokonserten framförs slutligen av själve Artur Rubinstein i Carnegie Hall under ledning av Eugene Ormandy, båda framträder unikt nog *live* i filmen, och även Ethel Barrymore har en väsentlig roll som Merle Oberons ampra tant. Filmen saknar trovärdighet, ingen blind pianist kan spela felfritt, storyn är i högsta grad osannolik, men det är väl gjort, logiken fungerar, handlingen klaffar, och det är en mycket uppbygglig film som är oemotståndlig i sitt budskap om musiken som kan övervinna vad som helst.

En annan film av det mera konstnärliga slaget är Terence Youngs debutfilm från 1947, "The Corridor of Mirrors", som förtäljer en historia lika spännande och intressant som "Dangerous Moonlight" 1940, filmen om Warszawakonserten, som Terence Young skrev manus till.

(Terence Young blev senare mest känd för de första och bästa James Bond-filmerna.) Detta är däremot något så ovanligt som en thriller på temat reinkarnation. En stormrik konstkritiker i London (Eric Portman) upptäcker i en nattklubb en ung dam som är på pricken lik en dam på ett porträtt han har från renässansens Venedig. Han kan inte utesluta möjligheten att hon kan vara en reinkarnation av damen på tavlan, som gick ett tragiskt öde till mötes genom en olycklig kärlek, vars manliga part Eric Portman identifierar sig med och tror att han var. Han tror alltså att han fått chansen att fullborda en kärlekspassion som avbröts 350 år tidigare. Vad som gör filmen är dock först och främst scenografin och cinematografin, som är minst lika mästerliga som "Citizen Kane". Det är inte långsökt att jämföra dessa båda filmer, Orson Welles menade att han lyckades göra en bra film till att börja med och sedan fick arbeta sig nedåt, och inte heller Terence Young kunde någonsin mer åstadkomma något liknande som denna fascinerande och fantastiska skönhetsfilm. Spegelarna spelar naturligtvis en huvudroll, men även historien med dess gåtfulla thrillerinslag medverkar till att göra denna film till ett unikum som mästerverk. Damen spelas av Edana Romney, hon påminner mycket om Vivien Leigh, men mig veterligen fick vi aldrig mer se henne på vita duken efter denna film.

Temat i den filmen för tankarna till en film från 1998 som kallas "Dangerous Beauty" (på svenska bland annat "En kvinnas öde") som handlar just om en berömd kurtisan i Venedig mot slutet av 1500-talet och är en sann historia. Hon spelas av Catherine MacCormack, hennes mor, som tvingar henne in i kurtisanfacket för familjens överlevnads skull, spelas av Jacqueline Bisset, och hennes olyckliga kärlek, som aldrig kan få henne på grund av hennes yrke och hans egen ställning som högt uppsatt senator i Venedigs tjänst, spelas av Rufus Sewell. Båda gör kanske sina livs roller. Det är en överväldigande vacker film, det är Venedig taget på kornet på 1500-talet, och historien är sann. Hon drogs senare inför inkquisitionen, och även om hon undslapp levande därifrån blev Venedig aldrig mer detsamma efter att kurtisanernas yrke förlorade sin status. Det var under storhetstiden ett yrke lika högt aktat som kurtisanerna i det gamla Athen – Perikles sambo, den berömda Aspasia, var en kurtisan. De hade högst utbildning av alla kvinnor, de var ofta högintelligenta och synnerligen uppskattade, ungefär som kvalificerade geishor, och de kunde genom sin människokänedom och omfattande sociala kontakter göra mycket för samhället. Denna kurtisan, Veronica Franco, var även poet och ägnade senare delen av sitt liv åt att hjälpa andra fallna kurtisaner.

Jacques Demy, som fick inleda denna filmkrönika, var gift med Agnes Varda, som också var en av Frankrikes mest betydande regissörer och är det fortfarande. Hennes mest berömda film är "Cléo från 5 till 7" och skildrar två timmar i en ung sångartists liv medan hon väntar på besked från sin cancerläkare om sitt eget tillstånd, om hon har ett liv eller inte. Hon tillbringar dessa två timmar ytterst socialt med att träffa vänner, den mest minnesvärda sekvensen är hennes samvaro med Michel Legrand och dennes kollega, där hon sjunger en sång, som ändrar karaktär på hela filmen från glittrande glättighet till dramatiskt allvar. Under filmens gång färdas hon i princip genom hela Paris medan man dock slipper se Triumfbågen och Eiffeltornet och alla andra sevärdheter, utan det är bara vanliga gator och parker. Det är en betagande film genom sin naturlighet, med medvetenheten om en eventuell dödsdom hela tiden överhängande, vilket bara tycks förhöja livskvalitén och livsvärdet, då varje stund, även med främlingar, blir utomordentligt värdefull.

Några år senare gjorde Agnes Varda "Min lycka" ("Le bonheur") som är en av de vackraste filmer som gjorts, medan den vållade väldiga kontroverser på den tiden. Det är hennes första färgfilm och förgylls dessutom alltigenom av Mozarts musik. Det är en lika enkel historia som "Paraplyerna i Cherbourg", det är en ung familj med två barn, han är snickare, och deras liv kan inte bli mera harmoniskt. Ändå finner han att det kan göras plats för ännu mer och faller för frestelsen att inleda ett förhållande med en postfröken. Naturligtvis kan det inte hållas hemligt, förr eller senare måste den unga betagande hustrun få veta om hans vänsterprassel, och när hon får veta det accepterar hon det som synes utan protester. Även här spelar döden en viktig roll i

handlingen, det finns ett sanningens ögonblick i filmens krismoment när allt blir dödstyst, allt ljud försvinner, tystnaden blir andlös, allt liksom slocknar, och det är detta moment man sedan minns själv för resten av livet av filmen. Ändå lyckas den återanknyta till den absoluta harmonin och lyckan, helt naturligt går livet vidare, och döden är bara ett kort ögonblicks parentes som inte kan rubba huvudpersonens naturliga livsglädje.

Agnes Varda berättade själv att filmen inspirerats av impressionisternas tavlor med deras kolorit, och det är viktigt att komma ihåg. Hela filmen är som en vacker tavla, och handlingen är egentligen inte mer än ett motiv för att fylla tavlan med skönhet.

Om vi skall fortsätta längs spåret av familjelycka och gränslös harmoni råkar vi ut för ”The Strange Affair of Uncle Harry” (1945), en bisarr svart komedi i formen av en mordthriller med mycket underfundiga turer. Harry spelas av George Sanders, en högst ordinär designer som lever med sina båda systrar, den ena värre än den andra, den ena grälsjuk och den andra hypokondriker, när till byn anländer Ella Raines som en skönhet från stora världen (New York) som ställer till det och får den inbitne ungarven Harry på fall, vilket hans systrar inte kan acceptera, åtminstone inte hypokondrikeren, spelad av Geraldine Fitzgerald, som faktiskt gör hela filmen. Hon är inte bara makalöst vacker, utan hennes rollskapelse är så infernaliskt listig i sin manipulativa maktfullkomlighet maskerad i änglalik godhet och älskvärdhet. Genom filmen beskriver hon en karaktärsförändring som är chockerande i sin totalitet, från det mjukaste tänkbara skönhetsväsen till en stenhård kallhamrad cyniker, och hon gör det bra. Hon var från Dublin och blev prominent som subrettskådespelerska i Hollywood och fick till och med en son med Orson Welles. Filmen är regisserad av Robert Siodmak, den påminner i karaktären mycket om ”Arsenik och gamla spetsar”, och det är väl hans första betydande mästerverk av ett flertal.

Om vi fortsätter längs spåret av svarta komedier hamnar vi på det sällsamma flyget ”Doomsday Flight” (1966) med Van Johnson som flygkapten med en bomb i bagaget tillredd av Edmond O’Brien. Denna film har kallats den bästa av alla flygthrillers, och den är fullkomligt realistisk, varje detalj är övertygande, detta skulle mycket väl kunna hända, och bomben fungerar som så att den exploderar om flygplanet går ner under en viss nivå, 1300 meter. Det kan alltså aldrig landa om man inte hittar bomben, vilket man naturligtvis inte gör. Under tiden ringer Edmond O’Brien med jämna mellanrum från ospårbara telefonhytter på marken och djävlats med flygplansledningen medan han kommer med utpressningskrav, han vill ha 100,000 dollar för att berätta var bomben finns, men ingenting går som någon har tänkt sig, och varje nytt oförutsett streck i räkningen för både Edmond O’Briens och flygpersonalens bemödanden ökar krisen och spänningen. Edmond O’Brien är oförglömlig i sin roll, han är en avdankad kemist och ingenjör som reducerats till mekaniker och vill för en gångs skull hävda sig i livet, och han måste ha haft utomordentligt roligt med att göra denna ytterst bisarra roll. Samtidigt är dialogen suverän från början till slut, och man får inblickar i de flesta passagerarnas öden och livsvillkor, då de alla har kniven på strupen. En ung krigsskadad korpral från Vietnam beskriver en intressant karaktärsförändring från hypernervositet till plötslig mognad, men även Van Johnson gör sin roll fullkomligt mästerligt. Filmen gjordes som en hyllning till den moderna flygsäkerheten.

Till slut något helt annat, nämligen en dokumentär. Strax efter Stalingrads fall passade Frank Capra och Anatole Litvak på att gemensamt göra en dokumentär om ”Slaget om Ryssland” (”The Battle of Russia” 1943) med användning av nästan bara ryska dokumentärrullar. En speaker fick hålla låda genom hela filmen som gavs ytterligare imponerande kraft genom Tjajkovskijs musik och även andra ryska kompositörers. Resultatet är en av de mest imponerande och verkningsfulla dokumentärer som gjorts. Den skildrar den tyska erövringen av Ryssland, dess begynnande framgångar och triumfer, som gradvis övergår i den långa traumatiska belägringen av Leningrad och sedan slaget om Stalingrad. Bilderna och filmerna är förkrossande i sin autenticitet. Filmen slutar med segern vid Stalingrad och krigets definitiva vändpunkt, och det geniala i filmen ligger i hur dessa båda mästarregissörer tog vara på detta ögonblick och frambringade en sådan enastående dokumentär av saken. Avsikten var naturligtvis

att informera väst om läget i Ryssland och ge en klar och omfattande bild av vad det ohyggliga slaget om Ryssland egentligen innebar, som ren information, och de lyckades förträffligt. Denna dokumentär glömmes man aldrig.

Abasverus annaler, del 180: Internationalisten

I filmen "Casablanca" förekommer det en viss biroll i form av en viss Victor Laszlo, en ädel man på flykt undan nazismen som en av dess främsta motståndare. Han har inte gett upp fastän nazisterna har bränt alla hans böcker, och han är gift med Ingrid Bergman, som råkar ut för Humphrey Bogart i Casablanca, en före detta älskare, som dock offerar sig för Ingrid Bergman och hennes man, som kommer undan Gestapo.

Han fanns i verkligheten och spelas i filmen av Paul Henreid, som själv var en österrikisk aristokrat liksom sin roll, en greve som gift sig morganatiskt och förskjutits av sin egen familj men som ändå envist förblev den med tiden kanske mest avgörande motståndaren och bekämparen av nazismen, ty det var hans idealism och ideologi som slutligen segrade och inte nazismen.

Han förde en ganska obskyr tillvaro då han levde nästan bara för sina ideal. Jag diskuterade honom en gång med Stefan Zweig, som yttrade om honom, att om det fanns någon som motsvarade alla Zweigs ideal, så var det den mannen. Ändå var han bara till hälften europé, men han var den som introducerade och genomförde idén om ett enat Europa.

Han såg inte ens europeisk ut utan hade ett nästan utomjordiskt utseende, då hans mor var japanska. Han tvingades lämna Österrike inför Anschluss 1938, flydde till Tjeckoslovakien, blev Tjeckoslovakisk medborgare och försökte finna gehör för sin paneuropeiska politiska idealism hos Tamas Masaryk och Eduard Benes, men då tyskarna ryckte närmare in på Tjeckoslovakien måste han fly igen till Frankrike, blev fransk medborgare, och måste sedan fly vidare undan kriget till Amerika, men han blev aldrig amerikansk medborgare, i motsats till många andra tyskar och österrikare i exil.

Jag fick träffa honom efter kriget, jag kom ihåg Stefan Zweigs höga beundrande ord om honom, han räknade ju även både Thomas och Heinrich Mann, Sigmund Freud, Lion Feuchtwanger och Albert Einstein till sina efterföljare och samarbetade med Aristide Briand, Charles de Gaulle, Churchill, Dollfuss och Schuschnigg, så jag vannlade mig verkligen om att komma honom in på livet. Dock hade han inte rätt i alla sina fantastier.

Redan på 20-talet, när han först kom ut med sin "Pan-Europa" och startade sin tidskrift, som höll på ända till 1933, avfärdades han i de flesta politiska läger som en fantast om inte en galning. Dock fick han sitt högsta vitsord av ingen mindre än Adolf Hitler. Det fanns ingen man som Hitler hatade så gränslöst som den pan-europeiske idealisten, det fanns ingen som Hitler förolämpade så grovt, hans hånfulla invektiv mot honom slog alla rekord i hans utfall mot politiska motståndare, han betraktade den österrikiske greven som "en tigarbastard från rännstenen" och upphörde aldrig att med alla medel släpa hans namn i smutsen, och ingenting lände greven, som själv avstått från sina titlar, mera till hans heder. Så som Hitler bar sig åt och som det gick för honom måste det att vara hatad av Hitler betraktas som det högsta tänkbara politiska vitsord.

Vad denne man hade som Hitler saknade var tålamod. Hitler ville ha allt genast och genomföra allt på en gång och skenade iväg med sig själv, men den morganatiska greven skyndade så långsamt som möjligt, var utomordentligt noggrann med att hålla sig till demokratiska spelregler och deras etikett och tog mycket försiktigt endast ett steg i sänder men behöll i stället alltid sina positioner, medan Hitler förlorade alla sina med dunder och brak och brydde sig inte om att rädda det minsta som räddas kunde. I slaget vid Stalingrad stod det klart att slaget var förlorat redan i oktober, gång på gång bad fältmarskalk Paulus Hitler om lov att få strategiskt dra sig tillbaka och uppge staden, Hitler vägrade konsekvent, med förlusten av 600,000 tyska människoliv som slutresultat, när staden ändå till slut måste uppges, och det var bara början till förlorandet av kriget, som redan då i praktiken var förlorat, vilket Hitler vägrade

acceptera intill slutet, så att han drog med sig en hel värld och särskilt Tyskland i sin egen vansinniga undergång.

Men vår man överlevde, och 1950 såg han början till sitt livsverks framgång, i och med att grunden lades till vad som senare blev EEC, vilket ledde till EU. Grundplåten var förbundet mellan Västtyskland och Frankrike, och det var bara det första steget. Churchill och Jean Monnet hjälpte honom, och det var egentligen dessa tre som skapade det nya Europa understödda av banker som Rothschild och Warburg.

Vad som slog mig som bisarrt med denne man var att han hyllade judarna och Israel fastän han inte hade ett uns judiskt påbrå själv. Därför var jag nyfiken på att känna honom närmare på pulsen i etniska frågor. Hur såg han på världens befolknings framtida gestaltning, när klassamhället var utplånat med våld, och kapitalism stod mot kommunism? Han menade att allt måste jämnas ut sig och var mycket lugn.

”Det finns ingenting att oro sig för. Allt jämnar ut sig och ordnar sig med tiden. Alla prövningar är till godo. Den fruktansvärda prövning som judarna utsatts för genom det tredje rikets förödande världsfiasco kan bara tjäna till deras egen förädling. Har de inte äntligen efter 2000 år fått en ny egen stat? Och så som dess skapare härdats genom Warszawagheppet och förföljelserna måste det bli något av en mönsterstat för hela världen att se upp till och följa som ett föregångsexempel. Inget folk har ju en större rasblandning att uppvisa. Judarna är inget eget folk, de är ett blandfolk och egentligen alla européer, där alla Europas folk ingår från Spanien till Ryssland. Staten Israel har alla utsikter till att kunna bli ett kosmopolitiskt centrum för hela världen.

Och aristokratin är inte utdöd. Tvärtom. Även den har enbart prövats genom härdning, alla de gamla familjerna lever kvar och desto mera effektivt och intensivt genom sitt tvång att gå under jorden. Ett en gång ädelt mänskligt blod kan aldrig urvattnas eller degenerera, utan så länge det bara lever vidare måste det alltid återkomma och återuppstå.”

”Men ni pläderar för en global rasblandning och för den kaukasiska rasens uppgående i ett negro-asiatiskt världsblandfolk. Hur realistiskt är det? Tror ni verkligen att Europas folk kan acceptera det, att de kan avstå från sina länders historia och skrota allt vad nationalistisk stolthet heter i form av lokala minnen och traditioner?”

Han blev betänksam. Jag hade honom. ”Jag kan inte blicka hur långt in i framtiden som helst. Jag förespråkade ett enat Europa samtidigt som Hitler gjorde sitt första kupp försök, historien har visat att han misslyckades medan jag fick rätt, men det behöver inte betyda att jag alltid måste få rätt. Låt oss koncentrera oss på Europa och först få i gång en pan-europeisk federation med utplånandet av åtminstone alla politiska gränser. Naturligtvis är ingenting värdefullare för historien och för varje enskilt lands historia än dess egna minnen, som naturligtvis måste värnas och bevaras och föras vidare åt framtida generationer. Jag är ingen etnolog eller ideolog. Jag ägnar mig åt politisk filosofi, så låt mig få förbli begränsad av politiska verkligheter. Inom dem har jag kommit så här långt, vi är nu definitivt på väg mot ett enat Europa där alla dess nationer samarbetar med varandra utan risk för nya krig, och jag är medveten om att det måste komma andra utmaningar i framtiden som vi idag inte kan ha den blekaste aning om. Jag har inte många år kvar att leva, jag är nöjd med mitt livsverk så långt som jag med tillfredsställelse kan konstatera att jag har haft rätt hela vägen och därför huvudsakligen varit enbart framgångsrik i längden, men jag har varit försiktig. Det vill jag fortsätta med. Låt också Europa förbli försiktigt och aldrig glömma det andra världskrigets fruktansvärda men luttrande och lärrika prövningar. Inga lektioner är större och viktigare än vad historien lär oss, och därför är kanske historien det viktigaste av allt att hämta lärdom av, då allting ständigt går igen och de hårdaste läxorna ständigt måste upprepa sig, i synnerhet om vi inte lärt oss eller glömt de gamla. Det sade ju också min gode vän och kollega Stefan Zweig, att det enda man egentligen lär sig något av i livet är sitt eget öde, och det gäller för hela världen. Genom de båda världskrigen har Europa fått ett gemensamt öde, som mer än någonting annat har förenat Europa, mot vilket skeende alla mina egna ansträngningar framstår som ett narrspel.”

Han dog 77 år gammal 1972 och avlöstes från sin post som Pan-Europas ordförande, som han hållit sedan 20-talet, av Otto von Habsburg, den siste österrikiske kejsarens son, som skötte den ledningen till slutet av seklet, och då var EU redan en fullkomnad realitet som fungerade.

Sedan dess fortsätter ständigt mycket att hända, men det kan vara viktigt att framhålla vad som kanske var den viktigaste faktorn i Richard von Coudenhove-Kalergis livsgärning, nämligen att han var en boren internationalist. Hans far, en österrikisk diplomat, behärskade 16 språk och var genom hela livet på resande fot, och sonen var inte mycket sämre. Det sägs, att ingen utbildning är bättre än resor, ingenting lär man sig mer av när det gäller insikter i den mänskliga naturen och förståelse för världens oändliga spektrum av öden och kunskaper, där varje kunskap i oändlig variationsrikedom i alla dess former är mänskligt ovärderlig.

Några milstenar, december 2018

- 1 The Royal Academy of Arts i London 250 år, instiftad av Sir Joshua Reynolds.
- 2 100-årsminnet av Edmond Rostand ("*Cyrano de Bergerac*").
- 7 Noam Chomsky 90 år, samtidens kanske främsta samvete.
- 11 Alexander Solsjenitsyn 100 år (Han blev 91).
- 12 Edward G. Robinson 125 år.
- 15 Ahmed Ben Bella 100 år, Algeriets befriare.
- 21 Kurt Waldheim 100 år, FN:s mest omdiskuterade generalsekreterare.
- 23 Helmut Schmidt 100 år, förbundskansler.
- 25 Anwar Sadat 100 år, Egyptens ledare efter Nasser, mördad.
- 26 Mao Zedong 125 år, tidernas statistiskt störste massmördare.
- 29 Jon Voight 80 år. ("*Midnight Cowboy*")
- 31 Ben Kingsley 70 år ("*Gandhi*").

Trivselresan, del 14: Avslutning.

Sista uppstigningen till Triund från Dharamsala förlöpte lyckligt. Ovädret var över, och vädret var mildt och varken för gassigt eller för molnigt. Med start 6.20 var jag uppe 8.25 och träffade lille Lalu och alla de andra. På vägen ner stannade jag hos min vän veteranen och hoppades kunna komma tillbaka efter Diwali. Bergen drar och slutar aldrig att dra, då de alltid finns där.

Årets goda nyhet var *Waste Warriors*, en landsomfattande kampanj för att hejda nedskräpningen. I bergen fanns det anslagstavlor med tio förnuftiga regler hur man bör förhålla sig till bergen. Man ska inte dricka sprit, inte gå för nära stupen, akta sig för vilda djur, inte hojta eller skräna eller oväsna med högtalarmusik, ta med sig allt skräp, undvika höjdsjuka med att undvika hörlurar, se till att man är i tillräcklig fysisk form, ha tillräcklig tillgång till vatten, inte gå upp i dåligt väder utan paraply och även för övrigt vara lämpligt påklädd. Tyvärr hör det till saken att dessa regler kommit upp många år för sent och att de flesta (hinduer) bryter mot dem alla.

På vägen ner utsattes jag till och med för en officer som frågade mig om jag registrerat mig på vägen upp. Han satt vid ett bord ovanför Dharamkot som inte funnits där när jag gått upp. Tydligt är det nu en regel att man skall registrera sig för att få gå upp i bergen, på grund av de många vårdslösa hinduiska turisterna som inte vet någonting om bergsliv.

På vägen ner tog mina sandaler slut. Sulan vek sig, sömmarna gick upp, de var mer än utslitna, de hade reparerats många gånger men kunde nu ej repareras längre. Det var bara att lägga dem till handlingarna efter lång och trogen tjänst.

Inför återresan strulade allting till sig och det ordentligt. Det började redan uppe i MacLeod Ganj. Vägen var blockerad av ovädret, och inga bussar kunde komma upp eller ned. Man måste ta en taxi längs en helt annan bakväg. Detta hade aldrig hänt förut. Bergen ville inte släppa mig.

Väl vid busstationen i Dharamsala kom jag på fel Delhibuss. Konduktören synade min biljett länge och väl och utbrast plötsligt: ”Det är nästa buss! Skynda dig!”

Den hade redan startat, och jag kom ombord i sista sekunden.

När jag kom ut till Indira Gandhi Airport möttes jag av beskedet att flyget var inställt för idag och skulle avgå först i morgon. Jag hade lovat infinna mig vid en körrepetition tisdag kväll, en generalrepetition dessutom, och försökte hitta alternativa lösningar, men Finnair hade inget kontor i Delhi. Det var bara att vänta i 24 timmar.

Detta hade inte hänt sedan 1993. Jag hänvisades till en sorts lounge för andra strandade passagerare, där de låg i drivor och sov. För 650 kunde man få Wi-Fi i två timmar. Detta var ingen lockande lösning på problemet att vänta i 24 timmar. Jag for tillbaka till Delhi med metron för att tillbringa resten av dagen och natten på Mainu Ka Tilla med gratis Wi-Fi.

Där infann sig problemet. Jag försökte vandra den sista biten från tunnelbanestationen, men hettan och solen var fullständigt olidliga efter fyra veckor uppe i de svala bergen. Jag orkade inte ända fram. Jag måste ta en *tuktuk* (motorrickshaw) de sista 200 metrarna.

I bergen hade jag sprungit omkring utan att behöva vila med tusen meter i nivåskillnader, men i Delhi orkade jag ingenting. Så trött i Indien hade jag inte varit sedan den sista stora *trekken* i Zanskar 2009 till Phuktar. Det var säkert 40 grader i solen, och med allt mitt bagage var det för mycket. För första gången någonsin upplevde jag det som direkt farligt att vistas ute i solen.

Solchocken, uttröttningen och den otroliga bastuvärmen, som fortsatte efter skymningen, så att det enda man kunde göra var att sitta och rinna, det värsta vädertillstånd jag vet, gjorde att allt jag kunde göra resten av dagen var att vila under fläkten, medan man ideligen måste torka av sig med handduk. Mot kyla kan man klä på sig, men mot värmeslag är det omöjligt att skydda sig. Möjligen hade det också någon påverkan på min utslagenhet, att både min whisky och mina C-vitaminer var slut. Whiskyn kunde jag dock förnya, och det blev bättre sedan.

Tibetanerna bjöd på en frukost på mitt hotell *Tashi Delek* innan jag lämnade Mainu Ka Tilla onsdag morgon. Den var idealisk med stekt potatis, och sedan var det bara att ta en *tuktuk* ut till flygfältet.

Det blev inga mera problem förrän vi kom till Helsingfors. Där vidtog strulet på allvar. Planet landade så långt från terminalen som möjligt och måste mötas med buss. Det kom bara en buss, och planet hade 600 passagerare. Bussen fylldes genast och sedan bara stod där, tills chauffören äntligen kom tillbaka någonstans ifrån. Efter en lång stund kom det en andra buss som också fylldes genast.

På flygstationen uppstod det köer inför säkerhetskontrollen. Alla hade redan kontrollerats och genomlysts i Delhi. Sedan blev det passkontrollsköer. Alla måste granskas noga och kontrolleras att deras pass stämde med deras ansikten. Även detta hade redan gjorts i Delhi.

Sedan måste man springa genom hela flygterminalen för att nå sin *gate* i andra ändan. Många om inte de flesta hade haft trånga anslutningsflyg. Man hade varnat för detta på flyget, där passagerarna manats att skynda sig. Jag skyndade mig allt vad jag kunde, och när jag kom fram till *gaten* hade den stängt. De beklagade och hänvisade mig till transferdisken i en annan del av terminalen. När jag kom dit var där redan en lång kö.

Det blev alltså ytterligare en försening på tre timmar, men för det fick jag i alla fall en *voucher* på 8 Euro som räckte till en tallrik soppa med potatis och fisk. Den behövdes.

Över lag var dock resan lyckad. Den totala kostnaden blev 9000 för fem veckor, i princip levde jag på 800 rupier om dagen (drygt 100 kronor), och de båda kriserna, matförgiftningen i Lamayuru och flygförseningen på 27 timmar hem, var inte mitt fel. Knäproblemet tillkom som troligen en komplikation till matförgiftningen, när det redan en gång tidigare skadade knäet efter tre dagars intensiv *trekking* bringades till total orörlighet av matförgiftningen, som helt slog ut mig i mer än ett dygn. Men det svåraste var att konstatera att jag inte orkade ända fram med allt mitt bagage i Delhi igår under 40 graders värme och gassande sol. Det nederlaget var svårt att acceptera. Det var väl en tre kilometers promenad, och jag var slut efter fyra femtedelar. Det kan dock vara en nyttig erfarenhet till nästa gång.

10.8-13.9.2017

P.S. Det blev ingen mer Indienresa det året och inte detta året heller, på grund av ekonomiskt strul med pensionsmyndigheter och skattemyndigheter, som kan dra ut på tiden hur länge som helst och fortsätta hindra alla eventuella vidare resplaner tills vidare – 2018 är första gången sedan 1996 jag blivit strandsatt hemma från Himalaya.

Det livsfarliga livet

av Laila Roth,

i översättning och tolkning av red.

Det finns inget farligare än att leva,
då man ständigt är i fara för sitt liv –
trafiken dödar utan varning,
det är skottlossningar varje dag
och vanligen helt utan anledning,
oskyldiga blir mördade för ingenting,
och varje dag kan du förlora allt du har
som i någon finanskrasch, någon eldsvåda kan ta ditt hus
eller bli plundrat och förstört av huliganer eller inbrottstjuvar,
du kan få en hjärtattack i varje ögonblick
om inte någon svår och dödlig sjukdom;
så där möts du varje dag av den oåterkalleliga risken
av din dödlighet som slutstationens tvärstopp;
men livet är dock mer än bara den materiella döden.
Du är fortfarande dig själv, ditt öde är ditt eget,
du är själv ansvarig för ditt eget liv och har ett eget initiativ
med rätt till självbestämmande och ansvar
för ditt varande i universum och din existens.
Allt kan vara slut förvisso när du dör,
materialisterna tar slutstationen som ett givet faktum,
men det måste inte vara så,
då döden som det absoluta slutet aldrig har bevisats;
och människan har alltid spekulerat i ett evigt liv
och möjligheten av sin egen teoretiska gudomlighet;
och det är inget ont i det att hålla alla möjligheter öppna.

Änglarnas misslyckande – legend

Mänsklighetens missbruk av planeten
vällade Gud Fader mycket huvudvärk
och sådana bekymmer, att han allvarligt funderade
på att resignera och lämna allt åt Satan,
som var ivrig nog att få ta över.
Några änglar reagerade mot detta
och begav sig upp till den djupt deprimerade Allfadern,
för att anmäla sig frivilligt för att muntra upp
den krisartade mänskligheten med att finna
något gott hos den att uppmuntra och understödja.
”Om ni lyckas finna något gott hos människorna alls,
så är ni duktiga och överträffar mig,

och jag kan endast be er lycka till
och hoppas att ni inte blir besvikna.”

Först begav sig då barmhärtighetens ängel,
som försökte finna någon medkänsla
och en god vilja som fungerade alls över huvud taget,
men fann alltför mycket grymhet, egoism och hänsynslöshet
som begravnade alla möjligheter till barmhärtighetens goda vilja,
och hon återvände upp djupt melankolisk och besviken.

Så begav sig ängel nummer två av gott humör och humor
för att söka om det än fanns någon lycka hos de dödliga.
men hon fann självmord, depression och kriminalitet
som alltför dominerande i ständig urspårning till missbruk
samt promiskuitet som slutade i slaveri och ont beroende,
så även hon gav upp sitt uppdrag som förfelat.

Då begav sig rikedomens och den goda hälsans ängel
i gott hopp om att bland välfärdsstaterna åtminstone
få finna framsteg och förkovran, optimism och tillväxt,
men hon fann mest bara välfärdssjukdomar som cancer,
diabetes, fetma och degenerering
och å andra sidan svält, kapitalistiskt missbruk,
utsugning och girighet och överväldigande fattigdom.
”Det här var värre än jag trodde kunde vara möjligt,”
drog hon som beklämmande men realistisk slutsats.

Nästa ängel var spiritualitetens ängel,
som fromt hoppades på mänsklighetens andlighet,
men hon fann mest i religionerna pedofili och missbruk,
andligheten använd i affärers tjänst och fanatism,
då vissa religioner alltjämt mördade för sin intolerans.

Blott en ängel återstod som än var villig att försöka.
”Far då ner i dina illusioners menlösa naivitet,
men hoppas inte finna något,” sade Gud i sin uppgivenhet.
Hon reste, men det som hon sökte fann hon nästan överallt.
Hon var musikens ängel, och vart hon än begav sig
förekom det någon sorts musik, och hon begav sig strax tillbaka
och förkunnade för Gud: ”Det förekommer faktiskt att folk fortfarande sjunger.”
Då vände sig Gud om till Satan med beskedet:
”Jag är ledsen, gamle gosse, men du har ej någonting att säga till om,
då min sista ängel lyckades med det omöjliga,
att finna något gott hos mänskligheten, och det hon fann
är alldeles tillräckligt för att rädda hela mänskligheten.”
Satan hade redan sett sin seger inom räckhåll, och han undrade förvånat:
”Vad kan det ha varit för ett underverk?” Gud svarade:
”Det visste redan Orfeus, att inte ens de döda
kunde motstå att bli räddade och väckta av musik.”

Göteborg 26 november 2018